

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Шевченко Нателі Станіславівни на тему
«Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання
забрудненню атмосферного повітря» на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений
на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її
обговорення кафедрою кримінального права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол №9 від 18 квітня 2024 р.)**

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Сучасному світу притаманна низка глобальних проблем, що торкаються не лише інтересів окремих держав, а й світу взагалі та навіть можуть становити загрозу для існування людства. До них слід віднести й екологічні проблеми, однією з яких є забруднення довкілля та всіх його складових, у тому числі й атмосферного повітря. Так, небезпечні речовини, що потрапляють до атмосфери Землі значно впливають на життя людей, погіршуючи його якість, викликаючи різноманітні захворювання та зменшуючи загальну тривалість життя. У переважній більшості випадків забруднення атмосферного повітря має антропогенний характер, а отже, може піддаватися впливу з метою зменшення його обсягів. Зокрема, у зв'язку з цим найбільш небезпечні діяння проти довкілля, в тому числі забруднення атмосферного повітря, визнані кримінально караними в багатьох державах світу. Перешкоджання таким діям вимагає здійснення широкого спектру заходів із боку людини.

Отже, одним із найбільш важливих напрямів діяльності держави постає запобігання злочинності, в тому числі й проти довкілля. Для підвищення ефективності запобіжної діяльності вкрай важливо здійснювати теоретичні розробки запобігання кримінальним правопорушенням. Водночас, обов'язково варто зважати на норми чинних нормативно-правових актів, а також правозастосовну практику. Комплексні дослідження окремих видів злочинності дозволяють вивчити детермінаційний комплекс відповідних

посягань, здійснити кримінологічний аналіз та в результаті розробити нові або вдосконалити існуючі засоби запобігання кримінальним правопорушенням.

Кримінальні правопорушення проти довкілля, зокрема кримінально каране забруднення атмосферного повітря, є одними з найбільш небезпечних кримінальних правопорушень з огляду на те, що вони стосуються невизначеного широкого кола осіб та можуть зачіпати інтереси суспільства та держави, основи національної безпеки та навіть становити реальну загрозу біологічним основам існування людства. Саме тому перед науковцями постало важливе завдання – розробити систему запобігання таким кримінальним правопорушенням, з метою зменшення їх шкідливого впливу на людство.

Дослідження виконано на основі аналізу трьох доктрин права:

1) кримінально-правової доктрини, фундаментальний внесок в розвиток якої зробили такі науковці: М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш, Л. М. Демидова, В. М. Киричко, В. А. Козак, М. П. Куцевич, С. М. Мохончук, В. О. Навроцький, Р. С. Орловський, М. І. Панов, Ю. А. Пономаренко, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, О. В. Ус, М. І. Хавронюк, С. О. Харитонов, В. В. Шаблистий, М. В Шепітько та ін.;

2) кримінологічної доктрини, суттєвий вклад у розвиток якої зробили такі вчені: О. М. Бандурка, В. С. Батиргареєва, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, М. Г. Колодяжний, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, С. Ю. Лукашевич, В. Ф. Оболенцев, О. Б. Сахаров, В. І. Шакун та ін.

3) еколого-правової доктрини, значний вклад у розвиток якої зробили такі дослідники: Г. В. Анісімова, А. П. Гетьман, О. В. Ільїна, В. І. Лозо, Н. Р. Малишева, Є. П. Суєтнов, Ю. С. Шемшученко та ін.

Окремі аспекти, пов'язані з кримінальними правопорушеннями проти довкілля, досліджували О. О. Дудоров, Т. В. Корнякова, В. К. Матвійчук, Р. О. Мовчан,

Г. С. Поліщук, Ю. А. Турлова, І. О. Харь, А. М. Шульга та ін. Водночас, в Україні досі не було проведено комплексного дослідження заходів, спрямованих на запобігання забрудненню атмосферного повітря, що підпадає під склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 241 КК України. Саме тому відсутність фундаментального кримінологічного аналізу кримінальних правопорушень в цій царині, їх детермінаційного комплексу, визначення рівня їх латентності, недостатня сформованість системи запобігання їм, як на загальносоціальному, так і на спеціально-кримінологічному рівнях, зумовили вибір теми дисертації. Зазначене підтверджує її актуальність, теоретичну та практичну значущість. Таким чином, існує нагальна потреба у розробці нових, а також удосконаленні існуючих заходів запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із забрудненням атмосферного повітря.

Дисертація виконувалась на кафедрі кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Робота спрямована на виконання Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджених Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII; Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р; Стратегії національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

Тема дослідження узгоджується з Пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, встановленими Національною академією правових наук України та Концепцією розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI ст., схваленою Координаційним бюро з проблем кримінології Національної академії правових наук України. Окрім того тема відповідає Основним науковим напрямкам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук

Національної академії наук України на 2019–2023 роки, затвердженим постановою Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 року № 30, а саме підпункту 3.4.2.7 (Кримінальне право, кримінологія, судоустрій).

Обрана тема дослідження пов'язана з виконанням плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільової комплексної програми «Теоретичні проблеми ефективності кримінального законодавства України та практики його застосування» (номер державної реєстрації 0111U000959).

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації. *Метою дисертації є визначення правової сутності кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема, кримінально караного забруднення атмосферного повітря, кримінологічний аналіз такого діяння, визначення його детермінаційного комплексу та в результаті – розробка наукових рекомендацій для вдосконалення існуючих та впровадження нових заходів запобігання кримінальним правопорушенням у цій царині.*

Для реалізації поставленої мети передбачено послідовне вирішення таких основних завдань, які виконано в повному обсязі:

- визначити поняття та сутність кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема кримінально караного забруднення атмосферного повітря;
- здійснити кримінально-правову характеристику кримінально караного забруднення атмосферного повітря;
- з'ясувати кримінологічну структуру кримінальних правопорушень проти довкілля;
- виокремити детермінаційний комплекс кримінальних правопорушень проти довкілля, в тому числі причини та умови кримінально караного забруднення атмосферного повітря;
- дослідити показники вимірювання кримінально караного забруднення атмосферного повітря;

- визначити рівень латентності кримінально караного забруднення атмосферного повітря;
- узагальнити кримінологічно значущі ознаки особи злочинця при вчиненні кримінально караного забруднення атмосферного повітря, а також особливості віктимності при вчиненні таких діянь;
- виявити позитивний міжнародний та зарубіжний досвід запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря;
- проаналізувати існуючі та розробити комплекс нових перспективних заходів запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря, як на загальносоціальному, так й на спеціально-кримінологічному рівнях;
- виокремити суб'єктів запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першою в Україні теоретико-прикладною роботою, в якій комплексно розкрито сутність кримінально караного забруднення атмосферного повітря. У результаті дослідження розроблено й обґрунтовано цілісну наукову концепцію запобігання таким діянням, зокрема:

у перше:

- розроблено комплекс заходів запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря, вжиття яких дасть змогу позитивно впливати на детермінаційний комплекс таких діянь;
- обґрунтовано необхідність закріплення кримінально караного забруднення атмосферного повітря як кримінального правопорушення з формальним складом;
- здійснено розподіл кримінальних правопорушень проти довкілля протягом року та встановлено, що окремим діянням притаманна сезонність їх вчинення;
- виділено кримінологічно значущі ознаки особи злочинця при вчиненні кримінально караного забруднення атмосферного повітря;

- визначено особливості віктимності при вчиненні кримінально караного забруднення атмосферного повітря, в тому числі, виділено категорію «латентної жертви кримінальних правопорушень проти довкілля»;

- запропоновано розробити комплексну стратегію запобігання кримінальним правопорушенням проти довкілля;

удосконалено:

- науковий підхід до визначення детермінаційного комплексу кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема кримінально караного забруднення атмосферного повітря;

- показники вимірювання кримінально караного забруднення атмосферного повітря, зокрема рівня, структури, динаміки, географії, топографії;

- наукові положення щодо рівня латентності кримінальних правопорушень проти довкілля, в тому числі кримінально караного забруднення атмосферного повітря;

- аргументацію на користь того, що необхідно посилювати систему моніторингу якості атмосферного повітря;

набули подальшого розвитку:

- рекомендації щодо необхідності уніфікації чинного законодавства з метою усунення термінологічного дублювання між поняттями «довкілля» та «навколишнє природне середовище», які часто використовуються як синоніми;

- науковий підхід до кримінально-правової характеристики кримінально караного забруднення атмосферного повітря;

- пропозиції щодо необхідності посилення санкції за вчинення кримінально караного забруднення атмосферного повітря;

- наукові положення щодо взаємозв'язку корупції та кримінальних правопорушень проти довкілля, в тому числі й кримінально караного забруднення атмосферного повітря;

- наукові знання щодо доцільності застосування у вітчизняній запобіжній діяльності позитивного міжнародного та зарубіжного досвіду в царині запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря;

- напрями підвищення еколого-правової культури та свідомості як на суспільному, так й індивідуальному рівнях;

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Задля забезпечення проведення цілісного та об'єктивного дослідження, всебічного висвітлення зазначеної проблематики та в результаті – формулювання відповідних висновків в дисертації було застосовано низку методів наукового пізнання. Методологічною основою дисертації обрано такий метод філософського рівня, як діалектичний, що дає можливість розглянути досліджувані явища в розвитку та взаємозв'язку.

За допомогою використання аналізу та синтезу, як двох невіддільних один від одного методів, стає можливим вивчити поняття та ознаки явища, що підлягає дослідженню, виокремити певні види кримінальних правопорушень проти довкілля, тенденції їх розвитку, розробити детермінаційний комплекс таких діянь, надати кримінально-правову характеристику кримінально караного забруднення атмосферного повітря, встановити характерні риси осіб, що вчиняють кримінально каране забруднення атмосферного повітря, виділити основні шляхи запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря (підрозділи 1.1; 1.2; 1.3; 1.4; 2.1; 2.3; 3.2; 3.3). В ході дослідження важливого значення набули такі методи збору та аналізу емпіричних даних, як конкретно-соціологічних досліджень та експертних оцінок, зокрема, при проведенні опитування (анкетування) експертів – слідчих національної поліції та прокурорів, що здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримують державне обвинувачення в суді, а також громадян України щодо рівня латентності кримінальних правопорушень проти довкілля (підрозділ 2.2). Послугуючись статистично-математичними методами

охарактеризовано злочинність у сфері довкілля, визначено рівень латентності таких кримінальних правопорушень (підрозділи 2.1; 2.2). Використання порівняльно-правового методу дозволило зіставити кримінально каране забруднення атмосферного повітря з іншими кримінальними правопорушеннями проти довкілля, вивчити зміни структури, рівня, динаміки кримінальних правопорушень проти довкілля у часі, порівняти означені кримінальні правопорушення у чинному Кримінальному кодексі України з положеннями Кримінального кодексу УРСР 1960 р., дослідити позитивний міжнародний та зарубіжний досвід і можливість його імплементації в національне законодавство й застосування на практиці (підрозділи 1.1; 1.2; 3.1). Формально-юридичний (нормативно-догматичний) метод дозволив дослідити склад кримінальних правопорушень проти довкілля в цілому та надати кримінально-правову характеристику кримінально караного забруднення атмосферного повітря (підрозділи 1.1; 1.2). Шляхом використання логіко-юридичного методу обґрунтовано необхідність уточнення та доповнення норм чинного законодавства (підрозділи 1.1; 3.2; 3.3)

Нормативно-правову основу дисертації склали Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони України, в тому числі Кримінальний кодекс України, підзаконні нормативно-правові акти України, офіційна звітність правоохоронних органів, судова практика, законодавство зарубіжних країн. Теоретичною основою дисертаційної роботи стали наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних учених-представників різних правових доктрин.

Емпіричну базу наукового дослідження становлять дані, отримані в результаті опитування 2136 практичних працівників з 24 областей України, Автономної Республіки Крим та м. Києва (1486 слідчих Національної поліції та 650 прокурорів, що здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримують державне обвинувачення в суді), 166 громадян України щодо латентності та детермінаційного комплексу

кримінальних правопорушень проти довкілля, в тому числі й пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря; статистична інформація Офісу Генерального прокурора за відповідними формами звітності про кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень, передбачених Розділом VIII Особливої частини Кримінального кодексу України в період 2013-2022 рр.; інформація з Єдиного державного реєстру судових рішень – рішення судів різних видів (усього 244), зокрема усі 4 обвинувальних вироки, що містяться на відповідному порталі за ст. 241 КК України «Забруднення атмосферного повітря»

Практичне значення одержаних результатів. Викладені й обґрунтовані у дисертації положення, висновки та пропозиції мають не лише теоретичне значення, а й спрямовані на удосконалення практики запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря. Сформульовані висновки та рекомендації можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого розвитку положень, щодо запобігання кримінально караному забрудненню атмосферного повітря;
- у нормотворчій діяльності – в процесі удосконалення чинного законодавства, з метою усунення існуючих недоліків;
- у правозастосуванні – для підвищення ефективності здійснення запобіжної діяльності щодо кримінально караного забруднення атмосферного повітря;
- в освітньому процесі – при розробці науково-методичних матеріалів і викладанні відповідних навчальних дисциплін, при проведенні лекційних та практичних занять та у процесі науково-дослідної діяльності студентів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи доповідалися й обговорювалися на таких наукових і науково-практичних конференціях: «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» (м. Вінниця, 6 листопада 2020 р.), «Злочинці і жертви злочинів» (м. Харків, 16 листопада 2020 р.), «Актуальні проблеми запобігання

корупції» (м.Харків, 14 квітня 2021 р.),«Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації» (м. Харків, 16 квітня 2021 р.), «Філософія і право» (м. Харків, 20 травня 2021 р.), «Джерела права в наукових юридичних дослідженнях» (м. Харків, 20–21 травня 2021 р.), «Сучасне суспільство і наука» (м. Харків, 27 травня 2021 р.), «Протидія злочинності і корупції:міжнародні стандарти та досвід України» (м. Харків, 22 вересня 2021 р.), «Протидія злочинності і корупції» (м. Харків, 16 листопада 2021 р.), «Юридична осінь 2021 року» (м.Харків, 18 листопада 2021 р.), «Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової» Запоріжжя, 10 березня 2022 р.),«Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального права, кримінології та судочинства» (м. Київ, 20 травня 2022 р.), «Юридичні новели під час воєнного стану» (м. Харків, 13 червня 2022 р.), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів в умовах воєнного стану» (м. Харків, 22 червня 2022 р.), Еколого-правова безпека суверенної держави в умовах воєнного стану (м. Харків, 8 грудня 2022 р.), «Наукова спадщина професора М.І.Бажанова у дискурсі сучасності і майбуття» (м. Харків, 27 грудня 2022 р.), «Актуальні проблеми та перспективи розвитку юридичної науки, освіти та технологій у ХХІ столітті в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 3 березня 2023 р.), «Людина, кримінологія, наука» (м. Кишинів,24 березня 2023 р.); «Безпека та сталий розвиток критичної інфраструктури в умовах воєнного стану» (м. Харків, 8 листопада 2023 р.). Брала участь у конкурсі наукових статей з актуальних питань розвитку кримінологічної віктимології до 70-річчя з Дня народження доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Олександра Миколайовича Джужи (1 листопада 2021 р.). Виступала з відкритою онлайн-лекцією з нагоди Дня науки 2023 р. (22 травня 2023 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні результати дослідження відображені в 23 наукових працях, а саме: 5 наукових статтях, з яких 4 статті – у фахових наукових виданнях України, 1 стаття – у періодичному науковому виданні іноземної

держави; тезах 18 наукових доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Наукові праці, які відображають основні результати дослідження:

1. Шевченко Н. Злочини із забруднення атмосферного повітря як об'єкт кримінологічного аналізу. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 5 (33), vol. 4. С. 204–208. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.4.35>
2. Лукашевич. С. Ю., Шевченко Н. С. Кримінологічний аналіз кримінальних правопорушень проти довкілля. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2021. Вип. 1(15). С. 242–255. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.15.231356>
3. Шевченко Н. С. Кримінологічні показники вимірювання кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2022. Т. 33 (72). №3. С. 49–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2022.3/09>
4. Шевченко Н. С. Теоретичні засади загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із забрудненням атмосферного повітря. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2023. Т. 34 (73). №1. С. 71–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.1/11>
5. Шевченко Н. С. Кримінально-правова політика щодо охорони довкілля. *Наукові інновації та передові технології* (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2024. №1 (29). С. 422–430. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1\(29\)-422-430](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1(29)-422-430)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Шевченко Н. С. Кримінологічні проблеми запобігання забруднення атмосферного повітря. *Актуальні питання та перспективи проведення*

наукових досліджень: матеріали міжнародної студентської наукової конференції, (м. Вінниця, 6 листопада 2020 р.). Вінниця: Молодіжна наукова ліга, 2020. Т. 3. С. 69–71.

URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/issue/view/06.11.2020/377>

7. Шевченко Н. С. Довкілля як об'єкт запобігання злочинів. *Злочинці і жертви злочинів*: матеріали XX Всеукр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 16 лист. 2020 р.). Харків: Юрайт, 2020. С. 729–732.

URL: http://criminology.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/zlochinczi-i-zhertvi_16.11.2020.pdf

8. Шевченко Н. С. Корупційні ризики при вчиненні злочинів проти довкілля. *Актуальні проблеми запобігання корупції*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 14 квітня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 545–547.

9. Шевченко Н. С. Злочини проти атмосферного повітря як об'єкт кримінологічного аналізу. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації*: зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінологічної асоціації України, професора Тетяни Андріївни Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.). Харків: ХНУВС, 2021. С. 428–430.

URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/721e826e-dd9a-4bf2-9сес-9bccfb0139eb/content>

10. Шевченко Н. Значення правової культури у транзитивному суспільстві. *Філософія і право*: тези доп. XVII Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (м. Харків, 20 трав. 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 126–128.

URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18852/1/Stud_conf.pdf

11. Шевченко Н. Нормативні основи запобігання злочинам пов'язаним із забрудненням атмосферного повітря. *Джерела права в наукових юридичних дослідженнях*: тези доповідей аспірантського круглого столу за курсом «Форми (джерела) права», (м. Харків, 20–21 травня 2021 р.). Харків, 2021. С. 128–130.

URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18863/1/SB-SOURCES%20OF%20RIGHTS_2021.pdf

12. Chevtchenko N. Crimescontrel'airatmosphériquecommeobjetd'analysecriminologique. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції іноземними мовами* (м. Харків, 27 травня 2021 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 56–60.
13. Шевченко Н. С. Аналіз кримінальних правопорушень проти довкілля. *Протидія злочинності і корупції: міжнародні стандарти та досвід України: збірник тез міжнародної конференції* (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 294–297.
14. Шевченко Н. С. Невизначена жертва кримінальних правопорушень проти довкілля. *Збірник матеріалів конкурсу з актуальних питань розвитку кримінологічної віктимології: матеріали Конкурсу наукових статей з актуальних питань кримінологічної віктимології (до 70-річчя з Дня народження доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України Олександра Миколайовича Джузи)* (м. Маріуполь, Україна). Донецький державний університет внутрішніх справ. Маріуполь: ФОП Парфенчик, 2021. С. 95–100.
15. Шевченко Н. С. Динаміка кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря. *Протидія злочинності і корупції: зб. тез Міжнародної наукової конференції з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Харків, 16 листопада 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 460–462.
16. Шевченко Н. С. До питання визначення жертви кримінальних правопорушень проти довкілля. *Юридична осінь 2021 року: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених* (м. Харків, 18 листоп. 2021 р.). Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. С. 19–22.

17. Шевченко Н. С. Латентність кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря. *Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової: збірник матеріалів.* (м. Запоріжжя, 10 березня 2022 р.). Запоріжжя: КПУ, 2022. С. 473–476.

URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d9660b81-67b4-4984-be8b-5fccc6436494/content>

18. Шевченко Н. С. Рівень кримінальних правопорушень, пов'язаних із забруднення атмосферного повітря. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального права, кримінології та судочинства, присвяченої 200-річчю з дня народження Френсіса Гальтона: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.* (м. Київ, 20 травня 2022 р.). Київ: ДУІТ, 2022. С. 84–88

URL: https://files.duit.edu.ua/uploads/%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82/3_%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%90/conferences/all-ukrainian-scientific-practical-conferences/conference-20-05-2022-newer.pdf

19. Шевченко Н. С. Кримінальні правопорушення проти довкілля в умовах збройної агресії Російської Федерації. *Юридичні новели під час воєнного стану: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників наук.-практ. конф.* (м. Харків, 13 червн. 2022 р.). Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 35–37

URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/yr_novelli_13.06.2022.pdf

20. Шевченко Н. С. Кримінологічні проблеми забруднення атмосферного повітря внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів в умовах воєнного стану: тези доп. Всеук. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 22 черв. 2022 р.). Харків: ХНУВС, 2022. С. 484–487.

URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f87aac78-935f-426e-bf9f-d34ddb89142d/content>

21. Шевченко Н. С. Аналіз стану порушення кримінальних проваджень щодо довкілля з початку збройної агресії Російської Федерації. *Еколого-правова безпека суверенної держави в умовах воєнного стану: матеріали наук.-практ. онлайн-конференції* (м. Харків, 8 груд. 2022 р.). Харків: Право, 2022. С. 255–259.

URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/08.12.2022_eko.pdf

22. Шевченко Н. С. Кримінологічні засади запобігання забрудненню атмосферного повітря в Україні. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку юридичної науки, освіти та технологій у XXI столітті в дослідженнях молодих учених: збірник матеріалів доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної конференції*. (м. Харків, 3 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 188–191.

URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5527496e-3372-40b5-b2dc-650e973e3df4/content>

23. Шевченко Н.С. Забруднення довкілля внаслідок ударів по об'єктам критичної інфраструктури. *Безпека та сталий розвиток критичної інфраструктури в умовах воєнного стану: тези доповідей Науково-практичної конференції*. (м. Харків, 8 листопада 2023 р.). Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2023. С. 177–180.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертація Шевченко Н. С. «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання забрудненню атмосферного повітря» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання щодо визначення правової сутності кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема, кримінально караного забруднення атмосферного повітря,

кримінологічного аналізу такого діяння, визначення його детермінаційного комплексу та в результаті – розробки наукових рекомендацій для вдосконалення існуючих та впровадження нових заходів запобігання кримінальним правопорушенням у цій царині.

Дисертація є науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація Шевченко Нателі Станіславівни на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання забрудненню атмосферного повітря» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Головуючий на засіданні:
професор кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
кандидат юридичних наук, професор**

Володимир ТЮТЮГІН

18 квітня 2024 р.

